

De Heraut

voor de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 9 November 1913. N°. 1868.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de genabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's middags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 2.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonnementen worden aangegoten door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaar, Postdirectieuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f .12 per regel.

Van de Voleinding.

CVIII.

VIERDE REEKS.

IX.

Mijn gebeente was voor U niet verholten, als ik in het verborgene gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben, in de benedende deelen der aarde. Ps. 139 : 15.

Intusschen, al geeft men toe, dat zich drieërlei, op duidelijke wijze onderscheiden, vorm van leven aan ons vertoont, t.w. het plantenleven, het dierlijk leven, en het geestelijk leven in engel en mensch; en al voegt men hieraan toe, dat in den mensch als het hoogstaande creatuur op onze aarde, deze drie soorten van leven zich verenigen, zoodat de mensch tegelijk een plant-aardig, een dierlijk en een geestelijk leven in zich omarmt; ja, al voegt men er bij, dat deze drie soorten van leven in zeer onderscheiden trappen van klaarheid zijn waar te nemen, — toch is hiernede het raadsel, waarvoor we staan, nog volstrekt niet ten volle opgelost. Of men toch al met de Schrift belijdt dat er in den mensch een ziel is, en dat ook in het dier een ziel is, en op grond hiervan besluit, dat er ook in de plant, zij 't dan al geen ziel, dan toch zeker wezensmiddenpunt is, van waar het leven uitgaat, zoo is hiermee toch in den mensch zelf de samenhang van deze drie soorten van leven nog allerminst verklaard. Immers het staat vast, dat er in ons lichaam allerlei vormen en vervormingen plaats grijpen, die leven verraden, en die toch geheel buiten ons bewust zielsleven omgaan.

Er grijpt elken dag bij wat we onze voeding noemen, een nimmer ingewikkeld proces plaats, waarvan we, als het goed en normaal verloopt, zoo goed als niets merken. Het voedsel dat we in de maag doen afglijden, komt in aanraking met sappen en stoffen, die het ontleden en weer verbinden, en het in zulk een vorm doen overgaan, dat het ons bloed en heel ons inwendig samenstel sterken kan. Bij kranken toestand of bij overvoeding moge dit onaangename ge- waarwordingen geven, maar zoolang 't alles naar een goede regel toegaat, bespeuren we van 't geen in onze maag, in onze lever, en in onze nieren en ingewanden omgaat, bijna niets.

En gelijk het ten deze met onze voeding is, zoo staat het evenzoo met ons groeien en vergroeiën. Een kind wordt jongen en knaap, en straks jongeling en man, zoodat ten slotte zijn lichaam een gewicht erlangt, dat tienmaal zoo groot is als eerst. Maar toch gaat dit alles in ons lichaam toe, zonder dat wij van dezen groei inwendig veel waarnemen kunnen. Een enkele maal mag zekere pijnlijke gewaarwording bij 't groeien zich doen gevoelen, maar ook die pijn zegt ons niets, en verklaart ons niets. En als het proces van den groei vol eind is, en zoo in ons beengestel als in ons aderweefsel, zenuwstelsel en spierweefsel de ons door God toegedachte maat bereikt is, dan is dat alles tot stand gekomen geheel buiten ons om, buiten ons toedoen niet alleen, maar ook bijna geheel buiten ons wetenschap. En zelfs na die volgroeiing houdt dit proces nog allerminst op. Naar de deskundigen zeggen, ontvangen we, ook na volwassen te zijn geworden, elke zeven jaar een geheel nieuw samenstel, doordat, ongemerkt altoos, beengestel, zenuwstelsel, spier- en aderweefsel, bloed en levenssappen eenddeels afgesleten, en anderdeels vernieuwd zijn. Aan dit alles nu brengen we met onze ziel, met onze wil, door onze bewuste actie niets toe, wat het proces zelf betreft. Natuurlijk, we voeden en drinken ons zelf, we moeten door beweging ons lichaam in actie houden, en alle schade van koude, gif, of overvoeding afweren; maar dit alles heeft niets te maken met, als we 't zoo noemen mogen, den stijl waarin ons lichaam gebouwd is en waarin het, ook bij het uitgroeien, moet onderhouden worden. Stellig hangt van onze voeding veel af, opdat het lichaam niet iets ontvange wat het niet in zich plaatsen kan, en daarentegen geregeld ontvange wat het voor zijn gestadigen opbouw noodig heeft; maar zelfs hieruit volgt slechts een zeer enkel en bepaald symptoom. Verreweg de meesten gaan bij hun keuze alleen op hun smaak af. Wat smaakt en honger stilt, eet men, zonder zich ook maar in 't minst af te vragen, welke deelen van ons lichaam nu juist door 't vleesch, door de groenten, door de meespizzen of door 't ooft moeten gesterkt worden. Stellig voor 99 pCt. van de bevolking onzer aarde gaat dan ook heel 't voedingsproces buiten hun hooger bewustzijn en buiten hun zielsleven om.

Kon men nu zeggen, dat de in de maag neergedaalde spijs geheel willekeurig het lichaam deed groeien en in stand hield, zoo zou men hier nog van *geest* kunnen spreken; maar ook dit is in 't minst niet zoo. Het lichaam van een ieder mensch heeft nu eenmaal zijn eigenaardigen vorm; in dat lichaam moeten zeer onderscheiden stoffen en sappen op allerlei onderscheiden plaatsen, en in zeer onderscheiden maat, worden aangebracht. Niet in 't wilde, maar met het bepaalde doel, om het lichaam van den mensch op elke plek ervan, zijn eigen vorm te doen behouden. We herkennen elkander aan de trekken van het gelaat en aan den vorm van de gestalte, maar dit juist is alleen daardoor mogelijk, dat de voeding, geheel buiten ons bewustzijn om, de onderscheiden deelen van ons lichaam altoos hun eigenaardigen vorm doet behouden. Dit gaat bij alles door, maar 't sterkst ontwaart men dit bij de tint van het oog. Met die tint wordt men geboren, met die tint groeit 't oog van klein tot groot, en diezelfde tint behoudt ons oog tot we het voorgoed sluiten in den doodslaap. Die tint in ons oog nu wordt bepaald en onderhouden door zeer bepaalde stoffen, die zich in den oogbol, en ten deele zelfs in wat we het oogwit noemen, verzamelen, en wel verzamelen in bepaalden omvang en samenstelling. Wat we dan ook eten, en hoe we ons ook voeden, jaar in jaar uit blijven we altoos in ons oog die stofdeelen, en zulks wel in dien bepaalden vorm, in stand houden, dat het licht der zon, er op vallend, steeds diezelfde tint of kleurde uitkomen. En in dit alles nu is niets opzettelijks; daarvan merken we niets bij onze ontwikkeling; dit gaat geheel vanzelf toe; en toch mist het effect nooit, ook niet één enkelen dag. De tint van het oog blijft één. En geheel ditzelfde kan men doorgaans over heel 't lichaam waarnemen. Steeds en voortdurend wordt er aan ons lichaam voortgebouwd, en in hoofdzaak blijft toch het lichaam bij dien bouw en voortbouw beantwoorden aan ons eigenaardig type, aan wat persoonlijk het eigenaardige van onze lichaamsvorm was, en zulks wel van onze geboorte af.

Er is zeer zeker een tegenwerping die hierbij voor de hand ligt, maar ze snijdt geen hout. Men kan namelijk vragen, of de smid door zijn bestendig verkeer met het ijzer zijn hand niet vercelt; of de kleedermaker, door altoos zittend te arbeiden en hierdoor in beweging te kort te schieten, zijn longen niet schaaft; of de dronkaard zijn bloed niet bederft; en of de vrouw die zich te sterk inrijt, haar adembaling niet verzwakt. Kortom, ieder ziet hoe de levenswijze, hoe de arbeid dien men verricht, hoe 't klimaat waarin men verkeert, en zooveel meer, zichtbaar invloed op de formatie of op de deformatie van het lichaam oefenen, en hierom kon men vragen, of dat alles nu wel buiten ons bewustzijn omgaat. Maar aanstonds ligt 't antwoord dan ook gereed. Zeer zeker, veel van dit alles doen we met bewustzijn, maar we doen het niet met het doel, om 't lichaam te misvormen. We doen 't uit geheel anderen hoofde, en de misvorming van ons lichaam is er het geheel onbedoelde, soms zelfs niet eens voorziene, vaak allerminst gewenschte gevolg van. Wie te zwaarlijvig wordt, heeft zich niet afgevraagd, hoe daartoe zijn voeding moest worden aangelegd, maar de zwaarlijvigheid is hem overkomen door het te weinig beweging nemen, of door een te sterke voeding, of door onmatig gebruik van bier. We kunnen door ons doen, vooral door ons onvoorzichtig doen, dus zeer wel medewerkers, om de formatie van ons lichaam te bederven, maar zelfs deze deformatie gaat, voor wat 't inwendige van ons lichaam betreft, geheel buiten ons om. Welke substantieele stof ons lichaam bepaaldelijk voor de instandhouding van zijn onderscheidene deelen noodig heeft, welke ontledingen van stoffen daartoe moeten plaats grijpen, en tot welke verbindingen het in ons lichaam komen moet; waar precies, in welke cellen deze stoffen moeten worden aangebracht, in welke mate en op welke oogenblikken dit het geval moet zijn; welke overgangen daarbij voorkomen; welke tijd verloop moet om die overgangen te vol-einden; en welken vorm aan het eind de nieuwbewerkte steen in ons lichaam moet aannemen, het is alles iets waar de meesten niets van merken of verstaan; waar slechts zeer enkele personen den algemeenen gang van kennen; dat zelfs voor die enkelen nog in menig opzicht een mysterie blijft; en waaraan bij het nemen van voedsel of drank zoo goed als niemand denkt. Wie eenigszins krom gebogen vingertoppen heeft, zoodat 't hem bij 't schrijven hindert,

heeft 't niet in zijn macht, om door wijziging in zijn voeding te weeg te brengen, dat de stofdeelen die in zijn vingers worden afgezet, voortaan een rechter lijn volgen. Niet hij is de bouwheer van zijn lichaam. Het bestek voor den bouw van zijn lichaam heeft hij bij zijn geboorte ter wereld meegebracht, en aan dat bestek blijft hij gebonden. Het gaat alles, en wel tot aan zijn dood toe, naar een vast plan; maar naar een plan dat niet hij ontwierp, doch dat in zijn lichaam zelf gegeven was; en, tenzij extra gebeurtenissen tusschenbeide komen, bouwt dat lichaam aan zijn eigen voortbestaan rusteloos voort, altoos den lichaamsbouw conform dat oorspronkelijk plan voortzettende. Gelijk ieder weet, en zien kan, gaat dit zelfs zoover, dat kleine vlekjes, die zich aan de huid vertoonen, bijna niet zijn weg te krijgen, maar altoos zich weer vertoonen; ja dat plekken met enkele haartjes, die men soms lastig genoeg vindt, steeds en altoos gelijk getal haartjes, van gelijke kleur en van gelijke lengte, ja van gelijke stijfheid of krulling op die zelfde plek blijven vertoonen. Aan wenkbrauw en ooghaaren ziet een ieder dit. Ook deze toch zijn bijna bij een ieder verschillend, en ook dit eenmaal bestaand verschil wordt altoos weer vernieuwd, en blijft voortbestaan, tot ten leste de ouderdom haar na haar doet uitvallen of vergrijst.

Doet nu de mensch zelf met zijn zielsleven, en met zijn bewustzijn, hier iets aan toe? Als een jong man wenschen zou, op een bepaalde plek van zijn gelaat, vooral om zijn kin en onder zijn neus, enkele meerdere haren te zien opkomen, heeft hij 't dan in zijn macht om door zijn wensch, door zijn begeeren, door zijn wil die zoozeer gewenschte haren te doen uitschieten? In de vraag ligt 't antwoord. Ge kunt er eenvoudig niets aan doen. Sterker nog voelt ge dit bij bepaalde lichaamsvormen. Wie den jammer onderging, dat een bult aan zijn rug uitgroeide, heeft die 't in zijn macht, om zijn voeding zoo in te richten, en de werking van de stofdeeltjes zoo te beheerschen, dat die bult verdwijnt? Wie te spitse kin heeft, en daardoor vaak een scherp indruk maakt en afstoof, heeft die 't in zijn macht door eigen wil zijn kin aan te dikken, zwaarder te maken en af te ronden? Immers nooit. We hebben eenmaal een lichaam ontvangen in een bepaalden vorm, niet maar in 't algemeen, maar tot in de kleinste bijzonderheden. Men weet hoe misdadigers tegenwoordig herhaaldelijk herkend worden door afdruk van de slingering der lijnen op hun vingerhuid. Die slingering van den draad die over de oppervlakte van onze vingerhuid loopt, is bijna bij een ieder verschillend. Heeft nu een dief of moordenaar die slingering in zijn vingerhuid, zonder het te weten of te bedoelen, op een voorwerp afgedrukt, en vergelijkt men naderhand dien gegeven afdruk met de gesteldheid van zijn vinger, dan is hiernede wiskunstig te bewijzen, of de vingerafdruk al dan niet van dien bepaalden schelm afkomstig was. Wat nu zoo zulk een schavuit er niet voor geven, zoo hij 't in zijn macht had, om de slingeringen van den draad op zijn vingerhuid te veranderen. Maar ook hier kan de mensch niets aan doen. Die draad heeft eenmaal zijn bepaalden loop, en zet zich in dien bepaalden vorm vast, jaar op jaar, zonder er zich in 't minst aan te storen, wat de man, wiens die vinger is, zou wenschen.

De betrekkelijke wederzijdsche onafhankelijkheid van 't lichaam tegenover de ziel en van de ziel tegenover het lichaam komt in het bericht der Heilige Schrift omtrent de schepping van den mensch dan ook zeer klaarlijk tot uiting. Dat bericht toch zegt ons, dat God de Heere eerst den mensch lichamenlijk geformeerd had uit het stof der aarde, en daarna in zijn neusgaten geblazen heeft den *adem des levens*; en dat alzo de mensch werd tot een *levende ziel*. Hier is er dus geen sprake van, dat God eerst den mensch als persoon, als hooger wezen, geestelijk schiep, en daarna dezen persoon vleesch en bloed liet aannemen, zoodat de ziel een lichaam kreeg. Veeleer omgekeerd wordt de bouw van het lichaam ons voorgesteld als reeds voleind, eer van 't zielsleven van den eersten mensch sprake is. Nu behoef men dit daarom niet volstrekt dualistisch op te vatten. De geheele openbaring van de Schrift over het verband van ziel en lichaam toont dit wel anders, maar opmerkelijk blijft 't dan toch, dat ook in het Scheppingsbericht het ontwerp, het bestek, het plan voor den lichaamsbouw van den mensch er reeds was, eer er van zielsleven, en dus van een bewustzijn, sprake kon zijn. Wat de ervaring ons leert en wat de Schrift ons openbaart, komt dus geheel overeen, en brengt ons tot geheel dezelfde slotsom, deze namelijk: In het

lichaam van den mensch werkt, geheel afgezien van het bewuste en gevoelige leven van de ziel, een dirigeerende kracht, die het lichaam steeds aan een bepaald bestek doet beantwoorden.

Sterk vooral komt dit uit, zoo men let op de erfelijkheid van het type in de voortgaande geslachten. Niet alleen werkt in ons eigen lichaam van onze geboorte af zekere drang, die aan een bepaald type zich bindt, en het lichaam opbouwt naar een plan of bestek, dat van onze ontvangnisse af voor ons besteld was, maar die gelijkvormigheid gaat soms tot in de kleinste bijzonderheden ook bij het nageslacht door. De erfelijkheid van het type is vaak onmiskenbaar. Reeds aan de rassen ziet men dit. De Chinees heeft anders ingezette oogen dan wij hebben, en die scheve van zijn ooglijn gaat sinds eeuwen steeds in al de geslachten van het groote Chinese volk door. Zelf doet de Chinees hieraan niets. Hij richt er noch zijn voeding noch zijn beweging op in. De scheve lijn is er nu eenmaal, en komt, eeuw na eeuw, in alle hoe ook overigens uiteenlopende geslachten weer terug. Bij vermenging met een ander ras wijzigt zich dit, maar in de kern van het volk blijft 't verschijnsl constant gelijk. Zoo nu is 't bij de rassen met geheel den lichaamsbouw, met tint en kleur, met vorm van schedel en haar, met 't onderscheid tusschen geel en wilskracht zelfs. Toch neemt dit niet weg, dat in een ras zich weer onderscheiden stamtypen ontwikkelen, die ook in 't lichaam zeer scherp uitkomen en in elk volk weer provinciaal en kantonaal uiteenloopen. Een Zeeuw en een Fries zijn voor ons de twee best herkenbare typen, en in den Jood die steeds, en in den Javan die soms bij ons verkeert, ziet ieder het machtig verschil in de Volkssoort.

Doch hoe opmerkelijk dit reeds zij, het onderscheid van type verijft zich nog veel scherper, zoo ge let op de enkele familien. Niet bij alle geslachten komt dit even sterk uit, maar in den regel toch sterk genoeg, om, als vader en moeder uit twee geheel verschillende familien zijn, in de kinderen te kunnen aangeven wie meer het type van vader en wie meer het type van moeder erfde. Soms zelfs gaat 't zoover, dat er niet alleen herkenbaarheid van de familie in de gelaatstrekken, in oogtint, haarkleur, stemgeluid en zooveel meer is, maar dat zelfs kleine gebreken, die in de familie zijn, steeds lichamenlijk overgaan. Zoo kan de huid der ouders vlekjes vertoonen, die bij de kinderen eveneens worden gezien, en zelfs tot in zeer kleine bijzonderheden, die we hier liefst niet nader omschrijven, herkent ge in 't kind vaak den vader. Zoo wordt het kind geboren. Die wet of regel beheerscht nu eenmaal zijn lichaam. Naar dit eerste plan of bestek is zijn lichaam opgebouwd. Naar dit plan of bestek bouwt het lichaam zich zelf steeds verder voort, en verjongt en vernieuwt zich. De persoon zelf doet er niets aan, en kan er niets aan doen. Er is een macht, van onze eigen macht zeer duidelijk onderscheiden, die dat werk van den bouw begon, doorzette, en nog altoos voortzet, en tot in de kleinste en nigtigste bijzonderheden volhardt deze onbewuste drang, om 't eigenaardige alzo in stand te houden tot den einde toe. Dan eerst komt de ontbinding, en die ontbinding wordt juist daardoor veroorzaakt, dat die geheimzinnige macht die 't lichaam bouwde en in stand hield, alsdan zich terugtrok en verweerde.

Hierbij nu verdient het ten zeerste de aandacht, dat de binding van onze lichaamsbouw aan dit vaste plan, niet eerst begon toen we van onszelf begonnen af te weten, maar bestond en intrad van 't eerste oogenblik af, dat onze existentie aanving. Zoo is het met de bloem, met de duif, met het kind. Neem b.v. een heliotrope. In het zaad van de heliotrope is ook bij de scherpste ontleding door ons niets te ontdekken dan de bijeenvoeging van zekere chemische stoffen. Is nu die ontleding vol-eind, en beziet men elk van de samenstellende stoffen afzonderlijk, dan kan de nauwkeurigste waarneming ons niets doen ontdekken, dat ons de geur, de zelfs machtige en krasse geur van de heliotrope zou kunnen doen vinden of verklaren. Evenmin is er in het zaadje ook maar iets te ontwaren, dat den vorm van de plant en den vorm van de bloem vooraf zou kunnen doen gissen. Er is niets bij ontleding te ontwaren, dan de aanwezigheid van die enkele stoffen, in bepaalde maat en in bepaalde verbinding. Doch vertrouwt men dat heliotropezaad aan de aarde toe, en kan het noodige licht, het noodige vocht en de noodige warmte erop inwerken, dan komt er straks uit dat kleine zaad niet iets wilds, maar iets in zeer bepaalden en vasten vorm, wat houtsoort, bladvorm,

bloemfint, en geur en kleur betreft, en uit die bloem ontwikkelt zich zulk een ongelooflijke massa geurdeeltjes, dat ze in één nacht heel een kamer kunnen vervullen, en een zeer bijzondere, door niets te vervangen geur in heel die kamer kunnen doen uitstralen. Reeds bij zulk een bloem, is dus rijke bouw, bouw naar een vast plan, en dat plan is niet eerst later aan dat kleine zaadje toegekomen, maar school er van meet af in.

Geheel ditzelfde nu geldt van de duif. Ook die prachtvogel komt op uit een uiterst klein iets, dat, ontleed evenals het zaad van de heliotrope, niet anders vertoont dan zekere stofkens, en deze stofkens in zekere bepaalde verbindingen, maar zonder dat er van snavel, van veren, van vleugeltint, of van keelgeluid ook maar iets in te ontdekken valt. En toch, mits in het ei weggeborgen en van de eerste voeding voorzien, komt straks uit de dop van dat ei een klein, maar geheel afgewerkt vogeltje, met al wat 't behoeft in zijn lichamenlijken vorm gegeven, en wel zoo gegeven, dat de aard en het type van de duif, onderscheiden van alle andere vogels, er van meet af scherp in is afgeteekend. Het is of er een plan, een bestek, een teekening in het ei was meegegeven, opdat het dierke, dat straks uit het eerste zaad zich ontwikkelen zou, strikt aan alle eischen van het type zou beantwoorden. Zelfs gaat dit zoover, dat evenals bij de bloem, zoo ook bij het dier veredeling van de soort kan plaats grijpen, indien men van deze vastheid van bouw in 't wezen profijt weet te trekken, en let op de oorzaken die de kleine verschillen te weeg brengen.

En ditzelfde nu wat bij de heliotrope en bij de duif reeds zoo merkbaar uitkomt, grijpt nu precies evenzoo plaats bij het menschenkind. Ook het kind bepaalt niet zelf zijn vorm en lichamenlijke gestalte, noch begint daaraan te arbeiden, zoodra het tot zelfkennis komt, maar ook de vorm en de lichamenlijke gestalte van het kindeke is in het embryo reeds gegeven, en als het kind eindelijk den moederschoot verlaat en in het levenslicht uitkomt, is geheel de lichamenlijke bouw reeds voltooid, en is zelfs voor wat toch eerst later uitkomen kan, de eerste kiem reeds aanwezig, b.v. voor de tanden, voor den baard, voor de moederborst en zooveel meer. Zulk een kindeke wist, toen het geboren werd, van zichzelf nog niets hoegenaamd af. Het had zelf niets ter wereld aan zijn eigen vorming gearbeid of tot zijn bepaalde vorming bijgedragen. Zijn type was vastgesteld buiten hem om, en zelfs wat straks de persoonlijke uitdrukking van zijn verschijning en van zijn gelaat zal worden, stond vast en was gegeven in zijn eersten aanleg, zoodat hij 't zelf eerst later in den spiegel zien kon, hoe 't was uitgevallen.

Veel sterker zelfs nog dan bij heliotrope en duif, gaat 't daarom bij 't menschenkind door, dat het geboren werd gelijk het ter wereld komt tengevolge van de inwerking eener macht, waar 't niets van af wist, die 't in 't geheel niet kende, waar 't niets aan doen kon, en dat het nochtans, dank zij de werking van die macht, een lichamenlijken bouw erlangde die tot in de kleinste deelen bepaald was, en reeds in die eerste, geheel buiten hem omgaande, bepaling de vaste gegevens ontving, waaraan het voor zijn lichaamsbouw tot aan zijn sterven toe zal moeten beantwoorden. Dat die macht hem toekwam uit zijn vader en moeder, erkennen we ten volle. Het type gaat in de generering over. De heliotrope teelt een heliotrope, de duif legt een ei waar een duif uitkomt, de moeder baart een kind van haar gelijkenis. Dit alles echter neemt niet weg, dat er ook in den mensch van zijn eerste ontvangnisse, tot op zijn sterven, een macht werkt, waarvan de bepaling niet van zijn eigen *ik* uitging, en die toch tot in de kleinste bijzonderheden den bouw zijns lichaams in 't eerste opkomen geregeld heeft, en regelen blijft bij alle voortbestaan. Er blijkt dus overduidelijk dat in den mensch niet alleen een lichaam is, en onderscheiden van dat lichaam een ziel, maar dat er in het lichaam zelf bovendien een macht werkt, die erfelijk uit 't voorgeslacht inkomt, eigen plan en regel volgt, en, mits voeding, lucht, licht enz. genoegzaam voorhanden zijn, het lichaam naar dat vaste plan 't aanzijn geeft, opbouwt en in stand houdt.

Staat dit nu eenmaal vast, dan kunnen we, van dit resultaat uitgaande, terugkeeren tot de vraag die beantwoord bleef, deze namelijk: Zoo 't leven in mensch en dier in de ziel tot uiting komt, hoe is 't dan te rijmen, dat toch de plantenwereld leven heeft, zonder dat er nochtans ergens, waar ook, in de Heilige Schrift van een ziel van de plant gesproken wordt? Thans toch blijkt, dat men niet volstaan kan met te zeggen: Een ziel is

er in den mensch en in het dier, doch bij de plant treedt hiervoor in de plaats een verwant iets, dat alleen alle bewustzijn mist, want nu werd het ons duidelijk, dat hetgeen de eigenaardige levensopenbaring bij de plant is, volstrekt niet alleen bij de plant voorkomt, maar evenzo bij den mensch en bij het dier wordt waargenomen. Men kan dus niet volstaan met te zeggen: Mensch en dier hebben het leven in de ziel, maar de plant die geen ziel heeft, bezit zijn levenscentrum in een formeerende macht van lager orde. Integendeel, deze formatieve macht, die bij de plant zoo beslissend voor haar ontstaan en bestaan is, wordt evenzo bij den mensch en bij het dier gevonden, edoch, bij mensch en dier komt alsnij, bij deze formatieve macht, als hoogere levensuiting, de ziel bij.

Hiermee is nog geenszins bewerd, dat er voor deze formatieve macht die het type, de persoonlijke structuur, den opbouw en het voortbestaan van het lichaam beheerscht, geenerlei betrekking met de ziel in den mensch toelaatbaar ware. Dien weg is men vroeger wel opgegaan, om ziel en lichaam als ten eenenmale van elkander onafscheidelijk te verklaren, en in het lichaam niets meer, noch iets anders te zien dan een kled, dat aan de ziel was omgehangen, maar dien weg be- treedt thans niemand meer. Wel heeft het Cretianisme, dat van Gereformeerde zijde steeds verdedigd werd, hiertoe verleid, maar geheel ten onrechte. Ook al neemt men toch aan dat de ziel van elk kind, geheel afgezien van de ouders, rechtstreeks geschapen wordt, en al acht men, dat eerst in de latere maanden van de zwangerschap, deze ziel in het embryo gaat huizen, toch sluit zelfs dit de mogelijkheid niet uit, dat de Schepper van 't zielsleven dit schept in een vorm, die in overeenstemming is met het lichaam dat uit het ouderpaar voortkomt.

Dr. A. K.

„Dat Christus een gestalte in u krijs“.

Mijne kinderen, die ik wederom arbeide te baren, tot dat Christus een gestalte in u krijs. Gal. 4: 19.

Gewaagd is de beidspraak, die de apostel hier aanrijpt, ongetwijfeld, maar voor wie er in komt, is ze zoo roerend schoon.

De beidspraak is ontleend aan een nog on- geboren kindeke, dat, in den schoot van zijn moeder ontvangen, eerst nog alle menselijke gedaante mist, maar allengs wast, groeit en toeneemt, en alom tegen de ure dat het ge- boren zal worden, allengs zoo meer, een vaste menselijke gestalte heeft aangenomen.

Reeds Calvijn wees met nadruk op het aan- grijpend en roerend schoone, dat er in lag, om deze beidspraak nu toe te passen op de ge- stalte die de Christus allengs in 't hart van Gods kinderen verkrijgt en aanneemt.

Christus, zoo wil het de apostel, wordt, als we wedergeboren worden, in ons ontvangen. Onze ziel is, zoo wil 't hier 't beeld, van meet af, na onze wedergeboorte, van Christus zwager. Doch eerst merkt men hier niets van. Er is een bekwaam tijd noodig, om den Christus die in onze ziel ontvangen is, nu ook in onze ziel te laten wassen, vasten vorm te laten aannemen, en zoo 't oogenblik voor te bereiden, waarop de Christus in ons een vaste, ontplooiende ge- stalte zal hebben aangenomen.

Vandaar dat de apostel de geloovigen onder de Galaten hier aanspreekt als „Kinderken“, en nu zegt, dat hij in arbeid is om hen wederom te baren, „totdat Christus die in hen ontvangen is, nu ook een gestalte in hen verkregen hebbe.“

Ook in den brief aan de kerk te Philippis speelt gelijk beeld den apostel voor den geest, toen hij sprak van „innerlijke bewegingen van Jezus Christus“ in zijn ziel, hiernede doelende op de innerlijke bewegingen van een kindeke in den moederschoot. En niet anders was het in den brief aan de kerk te Efeze, toen Paulus schreef: „Opdat Christus door het geloof in uwe harten wone.“

Wel, dit behoeft geen nadere aanwijzing, be- tuigt de Heilige Schrift gedurig, dat ook wij, om- gekeerd, in Christus moeten zijn, waarbij dan de Christus als Hoofd van het lichaam der verloste Gemeente wordt gedacht, en elk kind van God als een lid van dat lichaam zijn eigen plaats in het lichaam van Christus, en dus in Christus, erlangt; maar hier laat de apostel dit geheel ter zijde, en handelt er niet van, dat wij in Christus zijn, maar, omgekeerd, verlustigt hij zich in de tegenovergestelde gedachte, dat Christus in ons, in onze ziel, ingaat, en eenmaal in onze ziel ontvangen, er allengs zoo meer een vaste, uitgewerkte gestalte in bekent.

Nu maakt deze enigszins sterke beeld- spraak, bij eersten oogopslag, den indruk van 't gewaagde, maar alien omdat ge niet anstands het verband met de incarnatie opmerkt.

De incarnatie van den Christus is de Vleesch- wording van het Eeuwige Woord, en bestaat hierin, dat „Hij, die in de gestaltenis Gods was, zichzelf vernietigd heeft, de gestalte van een dienstknecht aangenomen hebbende.“

Hier was het derhalve een indalen van den Zone Gods in onze menselijke natuur, in ons menselijke geslacht, in ons menselijk leven. En wel een ingaan in onze natuur, dat gepaard ging met een zoo diepe zelfvernietiging dat 't niet zelfvernietiging gelijk stond. „In gedaante ge- vonden als een mensch, heeft hij zichzelf vernietigd.“ Doch na nu alzo in Maria's schoot tot onze menselijke natuur te zijn ingegaan, heeft de Christus allengs zoo meer in die menselijke natuur zijn majesteit geopenbaard; heeft hij in die natuur almeer de gestalte der heerlijkheid aangenomen en is hij, nu op 't voor- verheerlijkt te zijn, opgevoeren ten hemel, waar hij nu gezeten is aan de rechterhand Gods, om als Hoofd van het lichaam der herboren menscheid, geheel die nieuwe menscheid met zijn Geest te doordringen.

En datzelfde nu, wat in Bethlehem ten aanzien van het ons geslacht plaats greep, datzelfde geschiedt nu ten aanzien van den eenigen persoon in de wedergeboorte.

In Bethlehem de Christus ingaande in ons geslacht bij het persoonlijk Bethlehem van uw wedergeboorte gaat de Christus in uw eigen ziel in, om daar woning bij u te maken.

Maar nu is ook het verloop eender.

In Bethlehem het kindeke in doeken gewonden en liggende in de kribbe, op 't diepst vernederd, onze schuld en onze zonde op zich nemend, en eerst door het Kruis zich den weg ont- sluitend, om tot zijn heerlijkheid in te gaan.

En zoo nu ook, als de Christus in uw ziel ingaat, om in u te wonen, dan is de ziel daar eerst nog niet op bereid, dan kan 't eerst nog niet verder komen dan tot een eerste kiem die ontluikt; maar daarbij blijft het niet. Heeft de Christus eenmaal die kiem van zichzelf in uw ziel doen ontluiken, dan gaat dat voort en verder. Dan is 't eerst wel een zeer diepe ver- nederdering van den Christus om alzo in uw kranke ziel in te gaan; maar dan volgt daarop door den Geest de verdere ontwikkeling, dan neemt de Christus allengs breeder plaats in uw ziel in, en het einde is, dat Christus allengs vaste gestalte in u erlangt, en u zoo zichtbaar vervult, dat ook wie buiten staat, de trekken van den Christus in u herkent.

Voel nu aan uw eigen innerlijk zielsleven, hoe overrijt dere diepe gedachte is.

Ge kijdt dan niet maar den Christus, ge zegt niet maar, dat ge in hem gelooft, ge denkt niet meer aan den Christus als eindelijk hoog in den hemel van ons gescheiden, maar ge draagt ook zelf den Christus in u. Niet slechts bij manier van spreken, maar werkelijk. Het is de Vleesch- wording van het eeuwige Woord, die zich in uw persoonlijk zielsleven herhaalt.

Er is niet maar de gemeenschap met Jezus in uw denken aan hem, in uw bidden tot hem, in uw verwachten dat hij komen zal. Neen, uw gemeenschap met Jezus is de gemeenschap van Jezus met u, is een indaling die plaats grijpt in uw eigen hart, diep in uw eigen zielsleven, tot in de verborgen diepte van uw eigen ik.

Het is maar niet dat Jezus u, nu en dan, in uw ziel bezoekt, en dan weer van u wijkt. Neen, hij is in u ingedaald, en is nu steeds doende om zelf in u al voller, rijker gestalte te ver- krijgen. Er moet steeds meer van Jezus in u wonen, steeds meer van Jezus in u uitkomen, niet enkel als ge bidt of nederknielt, maar in en bij al wat ge doet, bij vreugd en smart, in uw eenzaamheid en in uw saamleven, altoos meer uw Jezus een eigen, vaste, volle gestalte in u ontplooiend. En dat niet buiten u om, maar zoo dat ge er van weet, dat ge het merkt, dat ge er de heilige aandoening van ondergaat, en dat ge er uw zaligste vreugde in geniet.

En nu is dit het aangrijpende hiervan, dat, gelijk de Zone Gods onze natuur aannam, om op Golgotha te sterven voor onze schuld en onze zonden, diezelfde Christus ook in uw persoonlijk zielsleven ingaat, gelijk dat zielsleven met alle krankheid en zwakheid behept is, en nu, gelijk hij voor u stierf aan 't Kruis, zoo ook in uw zondig hart den last van al uw ongerechtigheden op zich neemt, om ze als over te nemen, en zoo, door zijn erlangen van een vaste gestalte in u, u als kind van God tot zijn broeder in den Geest te vormen.

Dr. A. K.

Amsterdam, 7 November 1913.

Aan de Vrije Universiteit vond Dinsdag j.l. opnieuw een promotie in de Theologische faculteit plaats, die ditmaal haar belang vooral daaraan ontleende, dat het thans de eerste keer was, dat een burger van Noord- Amerika den doctorstitel aan onze Hoog- school verwierf. Wel waren reeds vroeger meermalen studenten uit Amerika overge- komen om een tijdlang aan de Vrije Universiteit te studeren, maar geen hunner had die studie hier voltooid door een proef- schrift te schrijven. Dr. Y. P. de Jong is de eerste, die dit gedaan heeft en nu weer terugkeert naar Noord-Amerika om daar zijn arbeid als predikant bij de Christelijk Gereformeerde Kerk te Oakdalepark, Grand Rapids, te hervatten. Een Amerikaan van geboorte is Dr. de Jong wel niet, want hij komt uit Sexbierum in Friesland, maar hij is reeds jong naar Amerika vertrokken, studeerde daar aan de Theologische School te Grand Rapids en werd vervolgens predikant bij de Christelijk Gereformeerde Kerk aldaar. Te meer getuigt het van zijn heide voor de wetenschap, dat hij zijn ge- meente verliet en naar Holland kwam, om aan de Vrije Universiteit nog drie jaar zijn studie voort te zetten en door 't schrijven van een proefschrift over *De leer der verzoening in de Amerikaanse Theologie* blijk te geven van de vrucht dezer studie.

Het onderwerp van deze dissertatie staat zeker nauw met Amerika in verband en sluit zich ten deele aan bij het proefschrift van Dr. Ridderbos, die vroeger de *Theologie van Edwards* in haar geheel behandelde. Dr. de Jong beperkte zich tot een bepaald onderwerp, maar vervolgde de lijn tot op onzen tijd en gaf ons daardoor een zeer interessant kijk op hetgeen in de Ameri- kaansche Theologie omgaat en welke vraag- stukken daar aan de orde zijn. Reeds daarom kan deze dissertatie van belang zijn voor onze theologen; niets vernietigt zoo den blik, als ook de ontwikkeling der theologie in andere werelddeelen na te gaan. Dr. de Jong is daarbij een trouwe leidsman; hij geeft geheel objectief deze theologie weer, maar laat daarbij tevens de kritiek niet ontbreken en toont een goed Calvinist te wezen, waar hij waarschuwt tegen de ernstige gevaren, waaraan deze Amerikaan- sche Theologie de Kerken blootstelt, door zelfs bij een zoo hoogst belangrijk dogma als van de verzoening door Christus steeds verder af te buigen van de Gerefor- meerde lijn.

Hoezeer Dr. de Jong met noeste vlijt zich op deze studie heeft geworpen, heeft hij toch tegelijk tijd gevonden om in deze jaren ook aan onze Gereformeerde Kerken geen geringe diensten te bewijzen. Schier elken Zondag trad hij voor onze Kerken op om met veel zegen het Woord te be- dienen, en zelfs nam hij als loco-pastor een jaar lang de zorg op zich van de kleine Kerk te Koog-Zaandijk, die onder zijn leiding niet weinig in kracht en getal voor- uitging.

Het is voor ons een verblijdend teeken, dat zoo door de Vrije Universiteit de band nauwer werd aangehaald tusschen onze Gereformeerde broeders in Amerika en de oude Gereformeerde moederkerk in Hol- land. Hoe sterker die band worden mag

niet alleen voor Zuid-Afrika, maar ook voor Noord-Amerika, hoe meer het aan de her- levig van het Calvinisme ten goede zal komen. Dr. de Jong laat en aan onze Hoogeschool en bij onze Kerken de aan- genaamste herinneringen na. Nu hij naar Amerika terugkeert, vergezelle hem onze bede, dat God hem met de beslistheid en vastheid van overtuiging en de innige liefde tot de waarheid Gods, die hem kenmerkt, tot een rijken zegen voor onze zuster- kerken in Amerika stellen moge.

„Op grond van eerlijkheid“.

In een onzer groote bladen werd een bericht uit de *Kölnische Zeitung* overge- nomen, waarin verhaald werd, hoe dezer dagen door een comité, dat 'buiten alle godsdiensten staat', te Berlijn vier groote volksvergaderingen zijn gehouden, door meer dan 8000 personen bijgewoond, waar verschillende sprekers optraden om de menschen te bewegen met de Staatskerk te breken. Reeds 1328 personen hadden schriftelijk verklaard aan dezen oproep te zullen voldoen.

Bevreemdend is dit feit niet. Niet alleen in Duitsland, maar in alle landen neemt het aantal dergenen die met de Staatskerk breken, toe. Dat kan ook niet anders, waar het aantal ongelovigen klimt en de band met de Kerk, uit gewoonte of sleur nog bijgehouden, op den duur wel verbroken moet worden. Wel loont het echter de moeite, na te gaan, welke motieven door de verschillende sprekers werden aange- voerd. De sociaal-democratische leiders Liebknecht en Hoffmann drongen op uitbreiding uit de Staatskerk aan, omdat deze in de handen der heerschende klasse een instru- ment was om de arbeiders te kneden. Een bewijs opnieuw, hoe onwaar het zeggen der socialistischen is, dat het socialisme met geen Kerk of religie te maken heeft en ieder vrijlaat, wat hij gelooft en niet gelooft wil. Het socialisme voelt maar al te goed, hoe in de Kerk nog altoos een macht schuilt om het socialisme tegen te gaan, en moet reeds daarom tegen de Kerk zich verzetten. Toch is het niet daarom, dat we op dit bericht wijzen. Naast deze sociaal-democratische leiders trad ook op de monist Prof. Ostwald, die evenzeer op een breken met de Staatskerk aandrong, niet omdat deze Kerk een instrument in de handen der heerschende klasse is, maar op grond van innerlijke reinheid en eerlijkheid; wie met het geloof der Kerk gebroken heeft en toch om allerlei bijrede- nen lid van de Kerk blijft, maakt zich schuldig aan oneerlijkheid en bezoedelt zijn geweten.

Wanneer van orthodoxe zijde telkens weer tot de modernen, die in de Hervormde Kerk zich handhaven willen, gezegd is, dat hun positie valsch en oneerlijk was, dan werd dit steeds aan bekrompenheid, secte- geest en onverdraagzaamheid toegeschreven. Hier is het nu een geen bekrompen en enghartig orthodoxe, maar een man, die met de belijdenis der Kerk geheel gebroken heeft en die het ronduit verklaren komt: ge hoort als modernen in de Kerk niet meer thuis. Ge moet er mee breken op gronden van innerlijke reinheid en eerlijkheid.

Zal die getuigenis van zoo onverdrachte zijde meer gehoor vinden?

Van de breking des Broods.

VI.

In ons voorgaand artikel zagen we, hoe de Roomsche Kerk de ceremonie van de breking des broods rechtstreeks in verband brengt met de onbloedige herhaling van Christus' offer, die volgens haar in de Mis plaats vindt; daarom laat de Roomsche Kerk deze ceremonieele handeling plaats vinden na de consecratie, waardoor volgens haar het brood in Christus lichaam veranderd wordt. Het spreekt wel vanzelf, dat de Reformatoren van zulk een betekenissen van de breking des broods niets wilden weten. Hoe verschillend zij over de betekenissen van het Avondmaal hebben gedacht, en hoezeer dit verschil zelfs de oorzaak is geworden, dat de Protestantische Kerken uiteen zijn gegaan, toch waren ze geheel eenstemmig in hun besluite verwerping van dit Misoffer, waarin zij een verloochening zagen van de eenige offerande van Christus. Zelfs is het juist deze afkeer van het Misoffer, die Luther er toe gebracht heeft, gelijk we straks zullen zien, om deze ceremonie geheel bij het Avondmaal af te schaffen.

Toch was dit dogmatische bezwaar niet het enige, dat men tegen de breking des broods bij de Roomsche Kerk inbracht; niet minder ernstig was de tweede grief, dat de Roomsche Kerk zich bij deze breking des broods niet hield aan de oorspronke- lijke inzetting van Christus. Wat men hiernede bedoelde was dit. In de oude Christelijke Kerk was het de vaste gewoonte, dat de Dienaar bij het Avondmaal een ge- heel brood gebruikte en daarvan voor alle geloovigen een stuk afbrak, gelijk Christus zelf dit bij de inzetting van het Avondmaal had gedaan. De symboliek in de woorden van Paulus: het brood, dat wij breken, is de gemeenschap des lichaams van Christus; één brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen één broods deel- achtig zijn, zou anders onverstaanbaar zijn geweest. Ook de oude afbeeldingen van het Avondmaal in de Catacomben stellen het buiten twiifel, dat één brood ge- nomen, gebroken en uitgedeeld werd. Zelfs bleef dit gebruik nog zeer lang in de Kerk gehandhaafd, en het concilie van Toledo in 692 schreef nog uitdrukkelijk voor, dat bij het Avondmaal een geheel brood moest gebroken worden op het altaar. Eerst in de 11e eeuw is hierin verandering gekomen, en wel in verband met het opkomen van

de zogenaamde »privatmissen«, waaraan niet langer het volk, maar alleen de priester deelnam. Het was de offerde, die de idee van de communie verdrong. Alleen bij enkele plechtige gelegenheden nam het volk nog aan het Avondmaal deel. Nu sprak het wel vanzelf, dat de priester niet alleen een geheel brood breken en opeten kon; vandaar dat het brood toen vervangen werd door den kleineren *ostiel*. Namen toch meerdere geloovigen aan het Avondmaal deel, dan reikte deze kleine ouwel niet toe en de priester consacreeerde dan meerdere ouwels tegelijk, die onder het volk werden uitgedeeld. Alleen de ouwel, dien de priester zelf gebruikte, werd echter bij het Misoffer gebroken; de ouwels, waarmede het volk communiceerde, niet. Van de »breking des broods« om het uit te deelen aan de geloovigen, was in de Roomsche Kerk dus geen sprake meer. De breking was alleen een sacrificieele acte geworden.

Het is op dien grond, dat Luther toen hij in 1521 schreef *De abroganda missa privata*, d. w. z. van het afschaffen der privatmissen, tegen dit misbruik protes- teerde. Om de tegenstelling tusschen de privatmissen en het Avondmaal des Heeren te scherper te stellen wees hij er op, hoe Christus bij de uitreiking van het Avondmaal één brood nam en het brak om het aan allen uit te deelen, terwijl in de Roomsche Kerk de priester den ouwel alleen opet en dien niet meedeelt aan de geloovigen. Wel, voegt hij er aan toe, is er nog een breking des broods bij de Mis, maar zij is een schijnvertooning; want deze breking heeft niet ten doel om 't brood uit te deelen. Wanneer Luther daarom zelfs zoo ver gaat van te zeggen: »het is noodzakelijk, dat er nooit Avondmaal gehouden worde zonder dat daarbij het brood gebroken en aan allen megedeeld worde«, dan blijkt uit het verband, waarom hij deze breking des broods noodig keurde. Ze is volgens hem niet noodzakelijk als een symbolische handeling, om ons voor oogen te stel- len, »hoe Christus lichaam aan het kruis voor ons gebroken is«, maar omdat het brood aan velen moet uitgedeeld worden en niet genoten mag worden door één alleen. Ook bij Calvijn is dit het hoofd- motief, waarom hij op de breking des broods nadruk legt. In zijn Institutie IV, 18, waar hij tegen de privatmissen pole- misceert, beroept hij zich evenzeer op de oorspronkelijke instelling van het Avond- maal en op I Cor. 10: 16, 17, om er dan op te laten volgen: »Is het dan niet een openlijke bespottig van God, wanneer één alleen (n.l. de priester) het brood tot zich neemt; hetgeen niet anders dan onder velen behoorde te geschieden? Maar dewijl de woorden van Christus en van Paulus klaar zijn, zoo mag men kortaf besluiten: waar geen breking des broods is, *is tot gemeenschap der geloovigen*, dat aldaar ook geen Avond- maal des Heeren is, maar een valsche en verkeerde nabootsing van het Avond- maal«. Een uitspraak van Calvijn, waarop ik met nadruk wijzen, niet alleen omdat hieruit blijkt, welke betekenis Calvijn aan de breking des broods toekende, maar ook omdat daardoor nu wel voor goed de dwaze meening weerlegd is, dat Calvijn tegen de breking des broods zoo gekant wezen, of daaraan geen waarde zou hechten.

Toch heeft Luther, om tot hem terug te keeren, toen hij in 1523 tot de reformatie der Mis overging en de grondlijnen voor een betere Avondmaalsviering in zijn *Formula Missae* of *communiois* trok, de breking des broods niet alleen niet voor- geschreven en ingevoerd, maar haar zelfs beslist verboden. Er staat uitdrukkelijk in zijn liturgie: nec hostie frangatur, nec in calicem misceatur d.w.z. de hostie mag niet gebroken noch met den wijn vermengd worden. Consequent was dit zeker niet, waar Luther twee jaar te voren verklaard had, dat er zonder breking des broods geen Avondmaal mocht gehouden wor- den. Men bedenke hierbij echter, dat het Luther bij zijn reformatie van de Mis vooral te doen was om alles weg te nemen, wat aan het Misoffer in de Misliturgie herinnerde. Vandaar dat hij de breking des broods als zelfstandige handeling, die het offer voorstelde, verbood, gelijk hij om dezelfde reden ook de vermeniging van het brood en den wijn verwerpt. Had Luther nu bepaald, dat het brood wel gebroken eten zouden, bij Luther niets is gekomen. Het conservatisme heeft Luther ook in dit opzicht parten gespeeld. Het was hem voldoende, dat de privatmissen werden afgeschaft en de priester voortaan niet meer alleen, maar tegelijk met het volk com- muniiceerde. Of dit met afzonderlijke ouwels dan wel met de stukken van één brood geschiedde, was hem onverschillig. Hoofd- zaak was voor hem, dat de breking des broods als symbool van het Misoffer verviel.

Intusschen is dit niet de enige reden, die de Lutherse Kerk bewoog de breking des broods af te schaffen; er kwam later onge- twijfeld ook bij een zekere antipathie tegen de Gereformeerde Kerk, die op de breking des broods juist nadruk heeft gelegd, om- dat in dit symbool als 't ware de tegen- stelling uitkwam tusschen de Avondmaals- beschouwing van de Lutherse Kerk en van de Gereformeerde Kerk. Volgens Zwingli toch was het Avondmaal niet anders dan een zinnebeeldige voorstelling van het lijden en sterven van Christus aan het kruis, waaraan de geloovigen deelnamen om des Heeren dood te verkondigen. Luther daarentegen hield staande, dat Christus bij

het Avondmaal ons voedde en spijste met zijn verheerlijkt lichaam, dat op won- derbare wijze in en met het brood ons geschonken werd, als onderpand van de vergeving onzer zonden. Zoo is het gebroken brood bij Zwingli een symbool van het gekruisigde lichaam van Christus, bij Luther de geheele ouwel een vehikel van het verheerlijkt lichaam van Christus. Bij Zwingli dient de *breking des broods* daarom ongetwijfeld in de eerste plaats om ons voor oogen te stellen, hoe Christus lichaam aan het kruis voor ons gebroken is. Waar Luther tegenover deze opvatting van Zwingli zich beriep op het woord van Christus: Neemt, eet, *dit is mijn lichaam*, om vol te houden, dat met het brood tegelijk het lichaam van Christus in werkelijken zin ons geschonken wordt, wees Zwingli er op, dat Christus er aan toegevoegd had: mijn lichaam, *dat voor u gebroken wordt*, zoodat niet het verheerlijkt, maar het gekruisigde lichaam als voedsel voor onze zielen om bij het Avondmaal wordt geschonken. Dat was de oorzaak, waarom Luther later van de breking van het brood bij het Avondmaal niets meer wilde weten en nu zelfs tot de onhoudbare exegese kwam, dat het woord *gebroken* hier niet wilde zeggen: in stukken gebroken of in den dood voor u overge- geven, maar naar den aard van de He- breuwsche taal, die Christus bij het Avond- maal zou gebruikt hebben: u *meedeeld*, u *geschonken*. De woorden van Christus: neemt, eet, dit is mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt, zouden daarom niet zien op het gekruisigde lichaam van Christus, maar beteekenen: neemt, eet, dit is mijn (verheerlijkt) lichaam, dat ik u meedeel in het brood.

Zoo is de »breking des broods« een ken- merkend onderscheid geworden voor de Lutherse en Gereformeerde Kerk. In het al of niet gebruiken van deze ceremonie symboliseerde zich als 't ware de dogma- tische tegenstelling tusschen beide Refor- matoren. De Gereformeerde Kerken braken het brood als herinnering, hoe Christus' lichaam voor ons gebroken werd aan het kruis; de Lutherse Kerken braken het brood niet, omdat ze in het brood de ge- meenschap zagen met het verheerlijkt lichaam van Christus. Het is dus niet alleen afkeer van het Roomsche misoffer (waarin deze breking des broods evenzeer met het offer van Christus in verband werd gebracht) maar niet minder van de Gerefor- meerde Avondmaalsbeschouwing, die de Lu- therse Kerk bewoog de breking des broods bij het Avondmaal af te schaffen. Daaruit is het ook te verklaren, dat toen later verschillende Kerken in Duitsland, die aanvankelijk meer Luthersegezind waren, Gereformeerd werden en nu de breking des broods bij het Avondmaal wilden invoeren, de Lutherse theologen hier- tegen zoo heftig hebben gepolemiseerd.

In zooverre is het dus volkomen juist, dat de »breking des broods« karakteristiek is voor de Gereformeerde Avondmaals- viering. Ze onderscheidt ons van de Lutherse Kerk, waarin deze breking des broods in het geheel niet plaats vindt, maar ze onderscheidt ons evenzeer door de wijze, waarop ze plaats vindt, van de Roomsche Kerk, waar de breking des broods niet meer dient om het brood naar de oorspronkelijke inzetting van Christus aan de geloovigen uit te deelen. En evenzeer is het juist, dat we de wederinvoering van deze ceremonie in onze Gereformeerde Kerken in de eerste plaats aan Zwingli te danken hebben. Hoe Zwingli dit gedaan heeft en welke betekenis hij aan deze ceremonie gehecht heeft, zal in een vol- gend artikel nog nader worden aangetoond.

Zelfmoord.

Een onzer belangstellende lezers vraagt ons of we hem en velen met hem, die deze vraag ter harte gaat, op grond van de Heilige Schrift willen voorlichten, of het mogelijk is een kind van God te zijn op zelfmoord te plegen. Uitdrukkelijk wordt hieraan toegevoegd, dat die vraag niet al- leen gevallen geldt, wanneer deze zonde met vol bewustzijn gepleegd wordt, maar ook dan, wanneer ze in krankzinnigheid geschiedt. Het is dezelfde vraag, die ook aldus gesteld worden kan, of een zelfmoor- denaar wel zalig kan worden.

Nu is het zeker waar, wat onze lezer er aan toevoegt, dat de gangbare opinie onder ons volk is, dat God Almachtig zijn kind voor het vallen in zoo schrikkelijke zonde bewaart en dat die bewarende genade zich niet alleen uitstrekt over degenen, die ge- zond van zinnen zijn maar ook over hen, wier geest verbijsterd is. Daarom meent men, wanneer een mensch togt tot deze schrikkelijke daad komt, dat daaruit blijkt, dat hij dan ook geen gekende des Heeren is. De Schrift zelf, zegt men, geeft hier een niet onduidelijke vingervijzing; ze vermeldt, nooit, dat een kind Gods zelfmoord gepleegd heeft; de gevallen van zelfmoord, waarvan de Bijbel verhaalt, kom- men alleen voor bij personen als Saul, Achitofel en Judas Iskariot, van wie het duidelijk is, dat ze door God verworpen zijn.

Nu kan hierover wel geen twiifel bestaan, dat zelfmoord een zeer schrikkelijke zonde is en dat elke poging om deze zonde te vergoelijken, niet alleen ingaat tegen Gods Woord, maar ook zeer ernstige gevaren medebrengt voor het zedelijk leven. De gevallen van zelfmoord nemen in onzen tijd zoo schrikbarend toe, men leest zulke huiveringwekkende voorbeelden, hoe zelfs jongens op school om de niestigste oorzaken een eind aan hun leven maken, dat de vraag wel mag gedaan worden, of de wijze, waarop in wereldsche kringen over zelfmoord gesproken en geschreven wordt, het vergoelijken, het medelijken hebben met, soms zelfs het prijzen van den zelfmoord als den besten uitweg in moeilijke omstandigheden, niet in zeer

ernstige mat- snelle toene- Gods volk t- der wereld n- moord niet a- een der ergst- begaan en w- voor Gods- eenstemming- men we toe- moord pleeg- wel een der- ons van dese- de wanhoop- is dan ook n- opvatting te- kringen — g- ring nu buite- zaam voorko-

Het is d- met de uiter- uittellen. Wordt dit i- moordenaar- sneden, beve- altoos een ge- kan iemand- die en die zo- licht den el- de conscient- der zonde. kan ik die e- kind Gods b- als kind Ge- verheerlijkt e- ons daarom- toeschijnen, i- toog te leve- een schrikke- kind Gods- zonde nooit- te onderzoek- een zelfmoor- zou zijn.

Natuurlijk- bij krankzinn- om den eisch- maar om he- Indien het j- naar, ook d- verloren was- staanden wel- dachten we- dit eene punt- ingaan en- geen enkelen- vallen een zo- Wie krankzinn- verantwoordel- rechter zou e- straffen voor- pleegd, en w- aarde dan v- zwaarste von- Wanneer mer- uitverkoren- zinnigheid vo- en daarom- krankzinnig- dat hij geen- men zich e- toekomst. De- den Heere o- voor ons. Ne- maar een e- God elk zijn- bewaren zal. Deze zonde o- één zonde i- lastering teg- die zonde b- Hij die deze z- verworpen e- eenige uitzo- heiligen leer- vroom kind- kan, en gee- wanneer zulke- dat de barm- vergeven kan- lijkeheid alle- achtig berou- meer kan v- doende, daa- genade afsnij- richt Gods k- lijk te laat i- een krankzinn- zonde is, a- die alleen sch- het lasteren- niet zoo zeld- demonisch k- persoonlijk e- indien het la- wat de Schr- zonden ons v- van zelfmoor- oordeel gevel- Wanneer d- krankzinnighe- heeft geleid e- vrucht heeft- heid tot zelf- minst voegen- nu achteraf- larij te verk- woord van C- zie toe, dat i-

Voor

In hartelijke J. W. v. d. V. W. Heby te V. K. te Rötterd heer D. v. d. de Unie-colle- Egmond te L. / 1; van R. F. uit Hazerswou V. te Apeldo G. A. Goudel Het 25-jari plaats van o- worden herda-